

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Херсонський державний університет

ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ФІЛОЛОГІЇ

**Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на
загальнолюдських цінностях українського народу**

Кваліфікаційна робота (проєкт)

на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконав: студентка 231 групи

Спеціальності 012 Дошкільна освіта

Освітньо-професійної (наукової)

програми «Дошкільна освіта»

Жадлун Ірина Євгенівна

Керівник: к.філолог. н.доцент

Сидоренко Н.І.

Рецензент: к.психолог. н., доцент

Лось О.М.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП3

РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади духовно-морального виховання як одного з основних завдань сучасної дошкільної освіти6

1.1 Поняття «духовно-моральне виховання» та його особливості6

1.2 Загальнолюдські цінності у житті дітей дошкільного віку10

1.3 Особливості духовно-морального виховання дошкільника15

РОЗДІЛ 2. Методика виховання дошкільників на загальнолюдських цінностях українського народу19

2.1 Методичні особливості морального виховання дошкільників19

2.2 Практичне застосування методики виховання дошкільників 280

2.3 Різновиди виховних заходів для дітей дошкільного віку33

ВИСНОВКИ41

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ44

ДОДАТОК

Додаток А. Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету.....50

Додаток Б. Довідка про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці...51

ВСТУП

Проблема духовно-моральне виховання особистості завжди була однією з актуальних, і в сучасних умовах вона має особливе значення. Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що багато уваги приділялося вихованню духовності. Багато з цих досліджень було зроблено давно, що свідчить про те, що ця проблема завжди вважалася важливою у вихованні кожного громадянина.

У базовому компоненті дошкільної освіти змістовний зміст освітньої лінії «Людина» сприяє формуванню навичок соціально прийнятної поведінки, вміння орієнтуватися у світі людських відносин. Результатом виховної роботи є те, що старший дошкільник помічає емоційний стан близького дорослого або однолітка (радість, захоплення, смуток, страх, тривога, гнів), здатний зрозуміти причину перепадів настрою, побачити зв'язок між поведінкою дорослої людини чи дитини та їх емоційним станом, настроєм, передбачити зв'язок емоційного стану дорослої людини чи дитини з певними подіями, ситуаціями. Вона виявляє готовність співчувати, шкодувати, втішатися, коли хтось із її оточення збуджується, засмучується і помічає, що йому потрібна емоційна підтримка та допомога. Прагне допомогти з власної ініціативи чи у відповідь на запит [5].

У складному процесі формування всебічно розвиненої особистості провідне місце належить духовно-моральному вихованню.

Результати духовно-морального виховання характеризуються такими поняттями: мораль, моральність, моральна свідомість, моральні переконання, моральні почуття, моральні звички та моральна спрямованість.

У духовно-моральному вихованні слід спиратися на гуманістичну думку про те, що прагнення людини до добра, правди та краси притаманне природі. Виховання дітей повинно забезпечити формування в них системи моральних цінностей. [36]

Дошкільний вік у розумінні духовного розвитку унікальний і своєрідний.

Він закладає основи образного сприйняття світу як повного сюрпризів та таємниць. Це перші кроки до духовного і ділового характеру, і за певних умов вони можуть перетворитися на любов до правди, краси, власної землі. Тому головне завдання вихователів - залучити дошкільнят до духовних переживань, зробити бажання дитячих душ щирим, глибоким, різнобічним. Ці навички формуються у дитини повільно, поступово, їх освіта багато в чому залежить від наполегливості та майстерності вчителів, їх поваги до дитини. Тому обрана тема дипломної роботи: «Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на загальнолюдських цінностях українського народу».

Проблема розвитку духовності в дошкільній педагогіці не нова. Перша думка була вчителя німецької мови Фрідріха Фробеля ще в ХІХ столітті. Тоді такі викладачі, як В. Котирло, В. Нечаєв, В. Сухомлинський, Д. Менджерицька, І. Бех, К. Ушинський, Л. Артемова, Н. Виноградова, О. Кононко, Р. Буре, Р. Жуковська не достатньо приділяли уваги до цього питання.

К. Ушинський писав, що освіта народу існує стільки століть, скільки й сам народ. Найважливішими моральними рисами він вважав любов до своєї країни, до свого народу, чуйне та тепле ставлення до інших; скромність, працьовитість, прагнення до корисної діяльності. Найважливіші способи та методи морального виховання - це навчальна підготовка, переконання та пояснення, особистий приклад вчителів та старших, заохочення та покарання, розумна організація праці, відпочинку та розваг, обмін думками між викладачем та дитиною з моральних питань та більше. [9]

Мета дипломної роботи: теоретично обґрунтувати рівні морально-духовного виховання дітей дошкільного віку.

Завдання:

- уточнити поняття «морального розвитку», «моральне виховання», «моральну і духовну освіту», «авторські казки»;

- визначити критерії та показники духовно-морального виховання, охарактеризувати рівні духовно-морального виховання дітей дошкільного віку;

- визначити основні методичні рекомендації щодо роботи над підвищенням рівня духовно-моральної освіти дітей дошкільного віку за допомогою авторської казки.

Об'єкт дослідження: духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: організація духовно-морального виховання дітей дошкільного віку на загальнолюдських цінностях українського народу .

Методи дослідження: аналіз наукової літератури; педагогічне спостереження; розмова; педагогічний експеримент, який містить три етапи з'ясування, формування та контролю.

Практичне значення дослідження: Ці дослідження можуть бути використані у практиці роботи дошкільного навчального закладу в процесі морального виховання та формування моральних якостей особистості дошкільника. На основі отриманих результатів можуть бути розроблені практичні вказівки для вихователів та батьків.

Особистий внесок автора - розробка методики визначення рівнів духовно-моральної освіти дітей дошкільного віку; у розробці системи морально-духовного виховання, що базується на загальнолюдських цінностях українського народу з метою підвищення рівня морального розвитку дітей дошкільного віку.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається з вступу, першого розділу, другого розділу, висновку, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади духовно-морального виховання як одного з основних завдань сучасної дошкільної освіти

1.1 Поняття «духовно-моральне виховання» та його особливості

Сьогодні проблема морального виховання стає все актуальнішою. В умовах дегуманізації суспільних відносин, підпорядкування їх ринковим потребам, втрати освітніх ідеалів, відчуження людей один від одного важливо знайти ефективні форми, методи та засоби морального виховання дітей дошкільного віку.

В даний час національна система освіти в нашій країні стоїть перед якісно новими завданнями, які потребують практичної трансформації системи освіти. З огляду на це сучасні вчені наголошують на необхідності формування у людини загальнолюдських моральних якостей.

Наукова проблема морального виховання по суті базується на поняттях «мораль», «моральність». Для того, щоб окреслити основний зміст процесу морального виховання, треба звернутися до національної традиції тлумачення цього поняття. Поняття «мораль» та «моральність» (від лат. Mor, moris - нрави, вдача, звичаї) як сукупність норм поведінки, спілкування та відносин, прийнятих у суспільстві, є основоположними для теорії морального виховання. Мораль - це форма суспільної свідомості, система ідей, поглядів, цінностей, норм, що регулюють діяльність людини. На думку А. Павловської, мораль - це сукупність цінностей, які орієнтують людей у практичних стосунках. Це ідеали, норми, принципи, погляди на добро і зло, на сенс життя, на гідність, на честь, на всю систему особистих і соціальних відносин. [21]

На думку І. Бежа, мораль є "формою суспільної свідомості стосовно двох сфер - світу людей і світу речей - може виступати як суб'єкт-суб'єкт, так і як суб'єкт-об'єктне відношення". Тому в нашому визначенні мораль несе моральні цінності та ідеали, які відображають рівень розвитку особистості та

народу в цілому. Будучи ядром особистості, мораль визначає характер життєвої позиції людини та результати її діяльності. [4]

Термін «моральне виховання» в педагогічній науці широко поширений, але він не має «чіткого визначення», на що вказував І. Бех. Таким чином, вчений пояснив, що освітні технології ототожнюються з навчальними методами, а впровадження цієї концепції вважається даниною моді.

Аналізуючи методологічні основи проблеми морального виховання особистості, ми звернули увагу на сукупність початкових філософських, педагогічних, етичних та естетичних ідей, які знайшли своє вираження в основних тенденціях інтерпретації сутності морального виховання: антропоцентричному, теоцентричному, соціоцентричному. Така класифікація зустрічається у В. Білоусової та О. Вишневського. На думку О. Вишневського, антропоцентрична тенденція базується на системі цінностей віри в людину - без Бога; теоцентрична тенденція характеризується вірою в існування Вищого Абсолюту, "що втілює ідеал Доброго"; Особливість соціоцентричної тенденції в моральному вихованні полягає в тому, що вона базується на «наказі лідерів», відповідно до потреб ідеології, і визначається соціальними умовами, нормами та принципами, що формуються чи приймаються в цьому суспільстві. [9]

Такої ж думки дотримується В. Білоусов, який також поділяє різні підходи до систем освіти та визначає три тенденції: антропоцентричні «основні цінності цієї освіти - самореалізація, самостійність, корисливість, щирість, індивідуальність», соціоцентричні та тенденція, заснована на релігійних освітніх традиціях [5].

Проблема морального виховання особистості є предметом психолого-педагогічного дослідження. Тому ми розглядаємо моральне виховання особистості в педагогічному та психологічному аспектах. О.Вишневський, наголошуючи на важливості моральної освіти для демократизації українського суспільства, зазначав, що шлях до успіху в сучасній українській освіті веде лише через моральне відродження, а практичне завдання вихователя - покращити середовище, в якому учень життя (стосунки, школи,

інститути; зміст освіти; методи навчання тощо), а також у "демонстрації" свого ставлення до світу (факти, події, люди, літературні образи, історичні постаті тощо). Вчений зазначав, що слід намагатися своєчасно надавати вихованцеві моральну допомогу своїми порадами та прикладом [9].

Характеризуючи національну систему виховання в умовах державотворчого процесу в Україні, моральне виховання особистості має базуватися на поєднанні освіти та національної культури, де вся система виховання розглядалася як запорука демократичності соціальної системи та державотворення і служили ефективним засобом, за допомогою якого держава та попередні покоління мали змогу формувати людей за своїми аналогами. На думку вченого, побудова демократичного суспільства має ґрунтуватися на національній ідеї, любові до Вітчизни, класичній культурі та керуватися у площині самоконцепції особистості, творчої особистості, громадянина, патріота України [16].

У філософській, психологічній, педагогічній літературі розкривається суть патріотизму, його специфічний історичний характер, ознаки прояву, описуються форми захисту батьківщини (І. Я. Гнатко, В. Г. Афанасьєв, Н. А. Гарпіневич, В. Константинов, З. Г. Голотвін, А.Н. Леонтєв, Л.Т. Рудченко). Представлено особливості вивчення змісту та методів виховання радянського патріотизму у виявленні освітніх можливостей дитячої організації, її впливу на освіту (Е.М. Богданов, А.А. Дергач, Л.І. Божевич, Т.С. Коннікова, А.І. Киряков, К.Д. Радін, Б.С.Шірвіндт, В.В. Лебединський, А.П.Шпон та ін.) [10]

М. Стельмахович, досліджуючи освітні цінності підростаючого покоління в Україні, наголосив, що система освіти повинна виховувати високоморальну особистість на основі національної спадщини: “Мудрість нашого народу походить від діда, прадіда, матері, родини, рідного дому та рідної мови, доглядаючої землі, від ясного неба і яскравого сонця, матері-природи, від доброго серця і щира душа, глибокі людські почуття та переживання, кришталева чесність і людяність, легка духовність, щира любов до дітей, дух Матері України” [11, с.131].

В. Білоусова розглядала моральне виховання як спеціально організовану міжособистісну взаємодію вчителя з вихованцем на основі норм і принципів гуманізму. Під гуманізацією освіти вчитель розумів гуманізацію стосунків, яка забезпечила б моральну та емоційну атмосферу взаєморозуміння, поваги та турботи про інше, самовіддане ставлення до кожної людини не як до засобу досягнення власних інтересів, а як до мети. «У цьому випадку, - підкреслював учитель, - інший сприймається як такий, що має більш високу життєву цінність, викликаючи адекватне сприйняття себе» [5, с.187].

Аналізуючи останні дослідження, ми дійшли висновку, що термін «моральне виховання» розглядається як «соціальне явище, що підпорядковане законам суспільного розвитку»; «Процес, конкретні функції якого виконуються відповідно до власних правил та правил»; "Свідомий вплив старшого покоління на молодше з метою формування стійкого морального характеру"; «Ядро гармонійного розвитку особистості»; «Форма трансформації досвіду та сфера реалізації моральної культури людини»; «Корекція поведінки, корекція бажань і почуттів, виховання чеснот на рівні мотивів діяльності»; «Виховання моральних якостей, розвиток навичок і моральної поведінки, формування гуманних відносин» [10, с.182].

Моральне виховання особистості спрямоване на формування морального виховання, яке передбачає систему моральних знань, умінь, переконань, норм. Ми визначили завдання морального виховання як процес перетворення суспільно значущих норм, принципів, що регулюють відносини, загальнолюдські моральні цінності в індивідуальні якості та формування на цій основі відповідних моральних якостей.

На основі логіко-семантичного та лінгвістичного аналізу ми виділили близько ста моральних понзть, що характеризують шукані якості. Наприклад, благородство, працьовитість, смиренність, делікатність, турбота, поважність, скромність, лагідність та ін. У зв'язку з цим зазначимо, що О. Вишневський включив перелік конкретної групи цінностей, серед яких ми виділили моральні якості індивідуальні, які покликані підвищити рівень моральної

освіти: доброта, чесність, справедливість, щирість, гідність, милосердя, любов, прощення, щедрість, мудрість, самовідповідальність, толерантність, вірність, гостинність, відкритість, мужність, гармонія, рішучість, доброзичливість, героїзм, правдивість, оптимізм, помірність, ніжність, працьовитість, поважність, терпіння, ініціативність, працьовитість, щедрість, незалежність, ощадливість [9].

Слід зазначити, що визначення зосереджуються лише на одному соціальному аспекті освіти. На наш погляд, педагогічні завдання морального виховання не можуть бути обмежені простим переліком моральних якостей. Ізольовані, абстрактно взяті, вони нездатні служити безпосередній меті морального виховання особистості, оскільки ці якості розкриваються лише в контексті цілісної особистості.

Таким чином, на основі теоретичного аналізу праць сучасних українських вчених-педагогів ми визначили моральне виховання особистості як складний динамічний процес, який забезпечується постійним зростанням якісних змін особистості до рівня, що відповідає потребам сучасного суспільства. Як цілеспрямований процес, він є оптимально ефективним, коли він організовується вихователем, що враховує взаємодію суб'єктивних та об'єктивних факторів, і здійснюється в процесі моральної діяльності, яка спрямована на утвердження моральних принципів, норм, що регулюють моральну відносини. [17]

1.2 Загальнолюдські цінності у житті дітей дошкільного віку

Протягом століть вироблялися погляди, звичаї, традиції, у яких закріплювалась багата духовність українства. Слід підкреслити, що духовність наших предків творилась в основному в результаті трудової діяльності, на засадах громадських взаємин між людьми. Гуманізм, демократизм та терплячість є найбільш характерними рисами української духовності. Ці риси

притаманні духовній культурі будь-якого народу, а в українстві вони є головними рисами зі специфічними способами проявів. Українська нація, як і всі нації світової спільноти, має свою самобутню історію, глибоко гуманістичну ідеологію, власну філософію буття, оригінальну національну систему виховання. Ідеями національного єднання, товариської взаємодопомоги і милосердя, звеличення людини просякнуті усі сфери природно-історичного життя українців: державнополітична діяльність, право, мораль, економіка, культура, мистецтво, національні традиції і звичаї, виховання підростаючих поколінь. [32]

Перевірені багатовіковим досвідом надбання народної мудрості становлять ідейно-моральну основу виховання, яке має національні та загальнолюдські аспекти. Матеріальні та духовні надбання українського народу становлять національні цінності, які є серцевиною освіти і виховання. До них належать: національна психологія; національний характер і темперамент; народна мораль; етика; національний спосіб мислення; народна естетика; народна правосвідомість; національна філософія (етнософія); національний світогляд; національна ідеологія; національна свідомість і самосвідомість. [28]

Духовні цінності рідного народу є водночас і загальнолюдськими цінностями. Національне і загальнолюдське - це не альтернативні, а взаємопроникаючі аспекти виховання як суспільного явища, в якому діалектично взаємопов'язані біологічні (анатомічні, фізіологічні, генетичні), психологічні та соціальні фактори. Загальнолюдське - це не наднаціональне і не позанаціональне. Загальнолюдський зміст завжди має конкретне національне втілення, відображення в системах виховання різних народів. Коли духовні цінності рідного народу забуваються, штучно звужуються з різних політичних, ідеологічних причин, національна система виховання занепадає. При цьому в молоді, як правило, не формуються або дуже слабо формуються національні і загальнолюдські цінності, послаблюється відчуття своїх рідних, родоvodu, рідного краю, батьківської землі, рідного народу; а

відтак і відчуття та розуміння інших людей, зокрема представників різних національностей, що призводить до міжнаціональних конфліктів, а то й до ворожнечі. Порятунком в таких обставинах є організація широкої національно-просвітницької діяльності, повноцінного науково обґрунтованого національного виховання, яке формує глибоко людське в людині, тобто одночасно реалізує загальнолюдське виховання. Цілеспрямовано і систематично формуючи в молоді національні духовні якості, система виховання кожного народу стверджує свій ідеал людини-громадянина. [11]

Значення - це філософське поняття, яке означає, по-перше, позитивне чи негативне значення будь-якого об'єкта для предмета, по-друге, нормативну, оцінну сторону явищ людської свідомості. У першому випадку ми маємо справу з так званими суб'єктивними, «об'єктивними» значеннями. По-друге, із цінностями "суб'єктивними", до яких, зокрема, відносяться моральні цінності - соціальні позиції, імперативи, цілі та часткові, виражені у вигляді ідей добра і зла, справедливих і несправедливих, цінності життя і призначення людини, про неї ідеали та принципи.

Наше уявлення про цінності, які містять зацікавлене ставлення людини до світу, по-перше, дозволяють обґрунтувати нормативні моральні вимоги. По-друге, вони виступають як нормативна форма моральної орієнтації людини у світі, втілюючи і реалізуючи її у вигляді конкретних і часто «готових» правил. По-третє, наше сприйняття цінностей містить як оцінку явищ реальності, так і дії людей з точки зору їх моральної значущості. [45]

Дії людей мають певне моральне значення, оскільки впливають на суспільне життя, зачіпають інтереси людей, зміцнюють або підривають основи існуючого суспільства, сприяють або протидіють суспільному прогресу. Враховуючи це соціальне значення індивідуальних дій, суспільство регулює поведінку людей за допомогою моральних відносин, встановлює їм моральні вимоги та ставить перед ними конкретні цілі. Завдяки цьому дії мають

моральну цінність: дії, що відповідають моральним вимогам, є добрими; суперечить їм - зло.

Перелік людських цінностей, які слугують умовою і мотивом поведінки, був відомий поступово, з століття в століття, протягом усього еволюційного процесу людського існування у міру розвитку людської свідомості. Аксиологічні основи світогляду та поведінки вже були включені до стародавніх біблійних доктрин, які, крім поведінкових заповідей, були водночас обов'язковими для даного поняття гріха, тобто виражали певні заборони. У філософському творі римського імператора Марка Аврелія (II ст.) Зазначається, що моральними цінностями, яких слід дотримуватися, є справедливість, правда, розсудливість, мужність, відданість інтересам держави. Він також посилається на реальні цінності як загальні цінності, громадянство, які протиставляються таким образним цінностям, як "схвалення натовпу, влада, багатство, життя, повне задоволення". [22]

Таким чином, процес соціального розвитку здійснювався і продовжує здійснюватися через формування набору цінностей, а також вдосконалення менталітету через розвиток розумових здібностей та поглиблення свідомості кожної людини, яка є волею членів певної спільноти людей за одним із двох протилежних напрямків: у позитивному, продуктивному, корисному, тобто таким, яким воно має бути, та у порочному, руйнівному - за інших обставин.

Ступінь правильності її формування, а разом з ним і формування свідомості особистості, її способу життя та способів щоденної поведінки залежать від того, які цінності є елементами відповідної соціокультурної матриці. Наприклад, Гете також стверджував, що «шляхетність радує всіх, особливо коли їх супроводжує скромність».

Ціннісні орієнтації можна назвати сукупним набором загальнолюдських цінностей та вад, які, по мірі поглиблення людської свідомості, історично збагачувалися, доповнювалися та удосконалювалися, дедалі зумовлюючи моральну мотивацію поведінки людини. [39]

Ціннісні орієнтації можуть формуватися в будь-якій сфері життєдіяльності людини і суспільства. Вищі цінності відображають фундаментальні відносини і потреби людей, становлять фундамент індивідуального світогляду. Що ж для людини найважливіше, що пояснює на рівні фундаментального вибору, коли визначає свою суттєвість особи. Вищими цінностями виступають: здоров'я, сім'я, любов, свобода, світ, війна, держава, праця, істина, честь, свідомість, пізнання, творчість тощо.

У порівнянні з звичайними цінностями, вищі цінності мають швидше орієнтаційний, аніж регулятивний характер. Вищі цінності - це ємні емоційно-образні узагальнення провідних соціокультурних орієнтацій, що визначають всі сфери життя людини. Це цінності суспільного ладу, спілкування, діяльності, самозбереження, цінності особистих якостей, а також загальнолюдські цінності. Цінності визначають зміст існування індивіда, з чого випливає вся його мотивація. Вищі цінності сприяють втягненню людини у вищі інстанції, наповнюючи зміст її життя. Потреби в змісті, сенсі життя людини в інтегральному розумінні світу, універсальному з'ясувальному принципі. Без такого внутрішнього ідейного сенсу людина не відчуває своєї цінності, не спроможна керувати творінням самої себе. [24]

Людина без сенсу життя, без вищої мети є засобом для мети інших людей. Адже у кожної істоти є вбудована *система поведінки*, що допомагає в найширшому змісті *жити*. На найпримітивнішому рівні все зводиться до завдання вижити, тобто забезпечити цілісність окремих осіб і всього біологічного виду. Завдання такого механізму, вбудованого природою в тваринах, обмежено пошуками їжі, сховища, подоланням небезпеки і відтворенням потомства, щоб відвернути зникнення виду. Для людини мета жити не зводиться лише до простого виживання, але ще й до задоволення певних емоційних і духовних потреб. Тому механізм успіху людини - цінності, допомагають їй не тільки уникати і переборювати небезпеку і здійснювати інші, притаманні всьому тваринному світу функції, але й *творити, створювати* поетичні твори, управляти виробництвом, займатися комерцією,

досліджувати нові горизонти в науці, здобувати спокій духу, удосконалюватися - словом, досягати успіхів в будь-якій іншій сфері діяльності, що ототожнюється з уявленням про щасливе і повнокровне життя.

1.3 Особливості духовно-морального виховання дошкільника

Виховання - процес формування особистості, підготовка до взаємодії в суспільстві, розвиток певних якостей та навичок. Вони в основному використовують виховання - заохочення / покарання та особистий приклад. Останнє є найефективнішим, адже діти часто копіюють звички дорослих, повторюються за ними, «знімають» тактику поведінки та сприйняття. Але при всьому тому метод "батога та пряників" ніколи не був скасований. Але не забувайте, що тут важлива норма. У разі постійного покарання дитина може зазнати травми та депресії, не визнаючи свого успіху та ініціативи. Якщо ви постійно заохочуєте свою дитину, він чи вона буде балуватися і замість цього попросить вас. [33]

Неодмінною умовою навчального процесу завжди було моральне виховання учнів залежно від їх вікових особливостей, яке здійснюється шляхом поступового поглиблення розуміння змісту моральних норм і вимог та оволодіння більш складними способами поведінки. Вікові особливості формування моралі школяра збігаються з характером розвитку моральних рис особистості.

При розробці специфічного змісту морального виховання слід враховувати вікові та психологічні особливості учнів.

Методи виховання дошкільнят залежно від віку:

- Перший рік життя - це, насамперед, розвиток дрібної моторики. У пальцях багато рецепторів, які дають імпульс безпосередньо мозку - органу, що контролює мову. Починати займатися можна з перших днів життя. Наприклад, тут ви виконуєте «пальчикову гімнастику»: чергуйте згинання та розгинання кожного пальця, тоді вам потрібно їх трохи помасажувати, а потім

- круговими рухами по долоні. З дорослішанням ви можете запропонувати дитині розсортувати невеликі предмети: крупи, гудзики, камінчики. Просто тримайтеся поруч, щоб малюк нічого не штовхав. Наступний етап - кубики, кільця, шишки. І ще - можна зшити невеликий килим з різних фактурних тканин.

- З 2 років дитина починає розвивати фантазію, абстрактне мислення, інтелект, уяву та пам'ять. Необхідно стимулювати цей розвиток через творчість, ігри, читання книг та спів пісень.

- Третій рік - це криза, тому що відбувається перелом у свідомості дитини. Вона починає сприймати себе як особистість. Тому важливо будувати спілкування з повагою до думок та суджень дитини.

- З 4 до 6 років дитина відносно спокійний: він спить, їсть, грає. Якщо є якісь збої, наприклад, поганий сон, то ви можете виконати деякі обряди перед сном.

- З 6 і більше починається складніший час, що супроводжується витримкою і терпінням, здатністю домовлятися. І батьки з дітьми, і діти з одолітками в саду, а потім у школі.

Не менш важливими є методи морального виховання дітей дошкільного віку. Сюди входить формування моральних принципів, духовне виховання. До 6 років дитина все ще не розрізняє, що добре, а що погано. Потрібно підказати, пояснити та обговорити. Усі знання доброти, турботи, ввічливості повинні бути підкріплені вчинками та вчинками. [26]

Методи морального виховання:

1. Спілкування з дитиною. Шляхом розмови, пояснення вати, де дитина помилився.

2. Під час перегляду фільмів читання книг аналізує поведінку героїв. Запитайте, чи вважає він поведінку персонажа правильним.

3. Майте відкриті довірчі стосунки зі своєю сім'єю, формуйте почуття власної цінності, допомагайте адекватно оцінювати інших та їх дії.

4. Даючи прості завдання разом долати труднощі, заохочувати незалежність.

Моральне виховання включає інтерес до мистецтва, формування смаку та усвідомлення прекрасного. Тому варто відвідувати театри, виставки, переглянути ілюстрації великих митців тощо.

У дошкільному та молодшому шкільному віці дитина спочатку засвоює нормативну поведінку. Спочатку ці форми реалізуються та засвоюються на словесному та образному рівнях, у вигляді елементарних уявлень про добро і зло, добро і погано, похорон та непотрібність. Частково ці ідеї асоціюються у свідомості дитини з поведінкою певних персонажів казок, оповідань, будь-яких конкретних, зазвичай дорослих.

На цьому етапі моральні норми поведінки реалізуються дитиною лише на вербальному рівні: у формі суджень, ігрових дій тощо. На четвертому році життя поведінка дитини на словесному рівні в більшості випадків відповідає нормам, у реальному відношенні вона зазвичай егоїстична і наслідувальна.

Поступово дисоціація вербальної та реальної поведінки зникає через те, що в життєвій практиці починають переважати позитивні моральні норми. Однак у цей час (5-6 років) існує два протилежні типи поведінки: прагматична та самовіддана. У цей період діти, як правило, вже мають достатній запас основних знань про вимоги суспільства до моральних норм, мають орієнтацію на соціальні функції людей, ширше розуміння соціальних відносин, здатність оцінювати поведінку дітей та дорослих, усвідомлення власної приналежності до дитячого колективу. [16]

Дитина 7-9 років має теоретичне ставлення до реальності. Саме в цей період відбувається найповніше формування моральної свідомості, що в майбутньому стане основою для формування більш складних форм моральної поведінки.

На думку Л. Виготського, формування моральної свідомості проходить через три основні рівні усвідомлення, узагальнення та інтерналізації норм:

1) моральний (доконвенційний) рівень (дитина дотримується встановлених правил, виходячи з егоїстичних причин); цей рівень відповідає дошкільному віку;

2) звичайна (гетерономічна) мораль (поведінка дитини (орієнтована на зовнішні норми та думку навколишнього середовища); цей рівень відповідає молодшому шкільному віку;

3) автономна мораль (орієнтація на певну внутрішню, автономну систему моральних принципів); це характерно для підліткового віку. З розвитком абстрактного мислення людина усвідомлює ті моральні принципи, в яких дотримується передусім власної совісті.

РОЗДІЛ 2. Методика виховання дошкільників на загальнолюдських цінностях українського народу

2.1 Методичні особливості морального виховання дошкільників

Найбільш відома теорія морального розвитку особистості, яка охоплює весь її життєвий шлях і підлягає широкій перевірці багатьма вченими різних країн, належить американському психологу Л. Кольбергу. Він розвивав висунуту Ж. Піаже і підтриману Л. С. Виготським ідею, що еволюція моральної свідомості дитини йде паралельно з її розумовим розвитком. Учений виділив шість послідовних стадій морального розвитку, які складають три рівні вибору поведінки на основі етичних принципів: доморальний рівень, коли дитина виконує встановлені правила, виходячи із егоїстичних міркувань; конвенційна мораль, на основі якої дитина орієнтується на зовнішні норми поведінки; автономна мораль, тобто орієнтація дитини, пов'язана з внутрішньою, автономною системою принципів. Але перехід від моральних принципів до моральних дій, як зазначав дослідник, включає декілька умов та може породжувати неузгодженість між рівнем моральної свідомості та поведінкою [6].

Моральна свідомість і самосвідомість не даються від народження. Вищі регулюючі системи, до яких вони належать, формуються і розвиваються в процесі соціалізації. Засвоєння морально-етичних норм і вимог людського суспільства – провідний лейтмотив формування самосвідомості. Цей процес, перш за все, розгортається через спілкування дітей з дорослими та однолітками у процесі різних видів діяльності. За концептуальними положеннями П. Р. Чамати, розвиток моральної самосвідомості починається з того часу, коли уявлення чи думки особистості про певні об'єкти набувають певної пристрасності, коли вона починає любити або ненавидіти ці об'єкти. Пристрасні уявлення й думки виникають, на його думку, в процесі ігрової,

навчальної та трудової діяльності дитини, під час якої вона усвідомлює себе об'єктом діяльності, порівнює себе з іншими людьми і уособлює себе з ними. Учений, посилаючись на дослідження багатьох психологів (Т. В. Драгунова, Г. А. Собієва, Л. І. Божович, С. В. Гуркіна, В. В. Рубцов), констатував, що моральна самосвідомість має в своїй основі певні внутрішні передумови, емоції, але провідну роль в її формуванні відіграють зовнішні впливи.

Моральні норми, ідеали, цінності, звички стають реально діючими, якщо вони присвоюються, включаються у самосвідомість особистості, стають Я-цінностями. Так виникає моральна самосвідомість, центром якої є інша людина як безумовна цінність, незалежно від її особливостей та об'єктивних чи суб'єктивних стосунків з нею [13].

Е. Фромм, представник гуманістичного підходу, вважав, що самосвідомість породжує почуття самотності та ізоляції, які сприяють тому, що людина стає здатною виділяти себе з навколишнього середовища. Щоб об'єднатись із собі подібними, людина має знайти відповіді на екзистенційні питання, які розкривають її екзистенційні потреби. Базова екзистенційна потреба – це потреба у визначенні цінностей, які допомагають людині орієнтуватись у навколишньому світі, саме від цієї потреби, на думку вченого, залежить здатність до соціальних дій та усвідомлення себе як особистості. Найефективнішим регулятором поведінки людини, її мотивом учений називав совість, вважаючи її дуже заплутаним феноменом та внутрішнім голосом людини [12].

У концепції Т. М. Титаренко центром моральної свідомості також виступає совість, яка актуалізується у здатності особистості контролювати себе, відображати у самосвідомості суспільні вимоги та очікування. Вчена доводить, що доки людина не засвоїла моральні норми та не відчула потребу вчиняти морально, доти її не можна вважати моральною людиною. Така особистість не порушує моральні норми тому, що відчуває відповідальність перед собою. Досліджуючи моральну самосвідомість, вчена дійшла висновку, що особистість, яка виробила свій стиль моральної саморегуляції, є вільною

від випадкових спонук соціуму. За її позицією, становлення саморегуляції особистості відбувається у двох напрямках. Перший напрям – розвиток довільної регуляції, коли заради досягнення кінцевого продукту особистість вчиться придушувати імпульсивні бажання, не звертати увагу на відволікаючі фактори, брати «перешкоди». Другий – розвиток моральної регуляції. Тут людина здійснює вибір між «Я» та «Інші», шукає оптимальне співвідношення власних інтересів, цінностей та інтересів партнерів із взаємодії [9].

Формування моральної самосвідомості, як доводив І. С. Кон, відбувається завдяки вчинкам особистості, які вона робить у процесі вирішення конфліктних ситуацій, здійснюючи при цьому власні моральні вибори. Високий ступінь самостійності є передумовою вироблення особистих ставлень до вчинків та сприяє моральним виборам. Ступені усвідомлення й узагальнення моральних суджень, як підкреслював учений, служать показниками розвитку когнітивного компонента моральної самосвідомості, а показниками розвитку поведінкового компонента виступають різні просоціальні вчинки, здатність протистояти спокусам і не піддаватись ситуативним впливам, послідовність поведінки [7].

І. Д. Бех вважає, що на основі стійких моральних емоцій виникають стійкі моральні переживання, які можуть виступати провідними мотивами моральної поведінки у ситуації морального конфлікту. Вчений дійшов висновку, що у ситуації морального конфлікту моральний вибір особистості має вольовий характер, а вольова діяльність – соціальну природу. Крім того, важливим підґрунтям усвідомлення особистістю змісту та наслідків моральної поведінки виступає оволодіння нею можливостями внутрішнього розмірковування – рефлексією, завдяки чому розвивається можливість аналізувати й прогнозувати наслідки власних вчинків, з'являється здатність до особистісної рефлексії та самоконтролю власної поведінки. Внаслідок розвитку цієї рефлексії, на думку вченого, з'являється також здатність осмислювати соціальні емоції, які є мотиваційними «агентами» моральної поведінки [1].

Розвиток моральної самосвідомості у роботах І. С. Булах активізує процес особистісного зростання людини. У центрі моральної самосвідомості підрастаючої особистості, на її думку, знаходяться моральне «Я» та нормативне «Я». У межах морального «Я» утворюється ієрархія цінностей (самоцінностей), які визначаються як позитивні моральні якості та почуття (вірність, співчуття, щирість, правдивість, скромність, чесність тощо), так і негативні (лицемірство, заздрість, пихатість, хтивість, цинізм тощо). Нормативне «Я», на думку вченої, найточніше з усіх «Я» визначає сутність духовно-моральної особистості взагалі, адже змістовно-сміслова наповненість цього поняття відбиває соціальні вимоги й моральні приписи різного характеру, які врегульовують міжособистісні взаємини, спілкування, діяльність та поведінку людини. У структурі моральної самосвідомості дослідниця виділила когнітивну (моральні знання) та емоційно-ціннісну (моральні самооцінки, моральні самопочуття) складову, внутрішню роботу яких збалансовує моральна саморефлексія. На рівні поведінкової складової моральна самосвідомість проявляється в моральній регуляції та виконує функції координації, регуляції, керування, контролю, точніше, активізацію вільних дій. На думку І. С. Булах, найпростішою формою моральної самосвідомості виступає сором, який є виток морального самоусвідомлення зростаючої особистості. Психологічною передумовою його розвитку є трансформація нормативно-ціннісної точки зору «іншого Я» на самого себе. Наступний крок в особистісному зростанні – трансформація почуття належного від сорому до вини. Вина – це осуд самою особистістю (без погляду іншого «Я») власних дій та вчинків, це оцінно-ціннісне ставлення до себе, до власного «Я» на рівні самозаохочення й самопокарання. На думку дослідниці, почуття вини є набагато змістовнішим для становлення зростаючої особистості, воно зберігається у моральній свідомості незалежно від місця дії, часу, перебігу подій, наявності оточуючих як свідків того чи іншого негативного вчинку та просуває зростаючу особистість до відповідальності та свободи в реалізації довільних рішень. Найскладнішою формою моральної

самосвідомості вчена визнає сумління. Сумління – це духовне досягнення особистістю з позиції моральної самооцінки цілісності власних життєвих звершень. Емоційною основою цього феномена І. С. Булах визначає співчуття, співпереживання; когнітивною – осмислення моральних норм та усвідомлену оцінку власного вчинку. Наявність цього утворення можна констатувати тоді, коли в структурі самосвідомості особистості превалюють моральна саморефлексія й самооцінка та моральні норми як стійкі мотиви особистісної поведінки, коли особистість здатна дотримуватися моральних норм, не примушуючи себе до цього [3].

Щодо розуміння особливостей морального розвитку молодшого школяра, то важливе значення має аналіз загальної ситуації розвитку в цей віковий період. Згідно з періодизацією Д. Б. Ельконіна, молодший шкільний вік належить до категорії стабільних. У зв'язку з цим вважаємо доречним зазначити, що саме стабільний вік характеризується поступовим кількісним накопиченням змін розвитку, які в наступний за ним критичний період набувають характеру основних новоутворень періоду. Центральним новоутворенням молодшого школяра є зміна уявлень про себе як суб'єкта моральної дії, перегляд своїх позицій, місця в суспільстві, розвиток інтелектуальної та моральної рефлексії. Усі перелічені зміни в розвитку свідомості та особистості дозволяють передбачати необхідність їх дослідження в молодшому шкільному віці, де лежать витoki цих процесів. Як зазначає М. В Савчин, у молодшому шкільному віці закладаються основи спрямованості спонукальної сфери. Одним із моральних мотивів поведінки молодшого школяра, на думку автора, виступає ідеал, попри те, що у цей період він характеризується ще високою конкретністю, нестійкістю та незначним рівнем дієвості [8].

Найважливішим показником розвитку моральної свідомості в молодшому шкільному віці є виникнення рефлексивних процесів. Саме це утворення дозволяє дитині не лише сприймати оточуючий світ, але й знати, що вона відчуває, спостерігає, пізнає. У свідомості молодшого школяра

відбувається конкретизація уявлень про себе, свою значущість, свої соціальні ролі, виокремлюються уявлення про характер стосунків з оточуючими, усвідомлюється здатність до співробітництва з іншими, що заснована на дотриманні моральних норм і правил. Діти набувають здатність координувати свою точку зору з думкою оточуючих. На основі цих змін складаються якісно нові стосунки з оточуючими. Поява моральної рефлексії веде до змін у розвитку структури «Я-індивіда», якісних перетвореннях «Я-ідентичності», що зумовлюють зміни життєвої позиції, перебудову загальних структур свідомості та самосвідомості. Аналіз структур моральної самосвідомості в цей період показує, що вони є досить рухливими та динамічними утвореннями. Величезну роль у їх формуванні відіграє самооцінка. Якщо самооцінка дошкільника цілісна, тобто дитина не розрізняє себе як суб'єкт діяльності і себе як особистість, то самооцінка молодшого школяра є вже більш об'єктивною, рефлексивною і диференційованою. Результати досліджень учених засвідчили, що моральні знання дітей у цей віковий період ще не набули особистісного смислу. Лише в окремих учнів уявлення про моральний вчинок стали потребами і мотивами поведінки. Простежуються також вікові особливості морального розвитку. Моральні судження дітей як показник моральної свідомості у цей період відрізняються «моральним реалізмом» – визнання правила як непорушного закону («говорити неправду – погано; допомагати – добре»), категоричністю моральних оцінок, невмінням бачити за зовнішньою стороною соціальних зв'язків стосунки людей, мотиви їх вчинків; готовністю прийняти і підкоритися вимогам дорослого, особливо вчителя, без ввагань. Хоча зазначимо, що вже з'являються розуміння певної умовності правил, ознаки їх узагальнення. [38]

Аналіз мотивів учинків молодшого школяра показує, що діти рівною мірою виявляють як суспільно значимі, так і егоїстичні мотиви, мотиви вчинків усвідомлюються більшістю учнів 2-3 класу, у той час, як учням 1-го класу важко усвідомити і визначити мотиви власних вчинків. Висвітлюючи стосунки дитини з соціумом у цей віковий період, Д. І. Фельдштейн

характеризує позицію «Я» у вікових межах від 6 до 10 років як «Я в суспільстві». При цьому із 6 до 9 років відбувається усвідомлення свого місця в системі суспільних стосунків, а з 9 до 10 років простежуються перші спроби вийти за рамки дитячого способу життя і зайняти важливе і суспільно-оцінюване місце в нових зв'язках і відношеннях [10].

Відмінною рисою цього періоду І. С. Кон вважає диференціацію «реального» й «ідеального Я», що позначається на рівні міри домагань і досягнень. Розвиток моральних якостей у цей період характеризується ситуативністю і часто має неусвідомлений характер [7]. Особливістю розвитку моральної свідомості вказаного періоду є те, що у дитини ще до початку навчання в школі є досить чітка система уявлень про особливості своєї поведінки. До моменту вступу в школу більшість дітей досягає такого рівня морального розвитку, який дозволяє їм співпрацювати з іншими дітьми, координувати свою точку зору з позиціями інших. Л. С. Виготський вважав, що ставлення дитини до світу – залежна і похідна величина від безпосередніх і конкретних стосунків з дорослою людиною. У цей період школа, однокласники і вчителі відіграють основну роль у процесі моральної самоідентифікації [4].

Молодший школяр неусвідомлено, але міцно засвоює погляди, оцінки і навіть манери поведінки оточуючих його людей, тобто можна говорити про дію механізму ідентифікації. З допомогою цього механізму в дитини формуються моральні риси характеру, поведінкові стереотипи і ціннісні орієнтації. Діти засвоюють соціально прийнятні способи задоволення своїх фізичних і духовних потреб. Закономірно, що, як і інші лінії психічного розвитку, становлення моральної самосвідомості безпосередньо пов'язане з провідним типом діяльності дітей, тобто з навчальною діяльністю. Провідна роль навчальної діяльності визначається тим, що в процесі її становлення відбувається інтенсивне формування інтелектуальних і пізнавальних сил дитини, а також і тим, що через неї опосередковується вся система стосунків дитини з оточуючими дорослими аж до особистісного спілкування в сім'ї.

Суть цих змін полягає у виникненні в дитини нового ставлення до себе, яке характеризується узагальненістю, опосередкованістю й більшою об'єктивністю. Таке ставлення ґрунтується на вмінні дитини прийняти особливу роль, у якій одночасно поєднані декілька позицій, виникненні здатності бачити себе і свої вчинки зі сторони. Специфіка навчальної діяльності полягає в тому, що предметом змін стає сама дитина, яка здійснює цю діяльність. Завдяки стійкості, довільності поведінки у молодшому шкільному віці можна говорити про зародження моральних якостей особистості, тобто стійких рис характеру, що втілюють ті чи інші моральні норми. Молодші школярі здатні усвідомити моральні якості і співвіднести їх з вчинками відносно інших людей, але ще не завжди виконують подібні дії стосовно себе. М. Г. Іванчук, досліджуючи формування моральних якостей особистості дитини, зазначила, що забезпечення найпростіших елементів моральної поведінки, моральних умінь та навичок регламентується ситуативними вимогами дорослих. За концептуальними положеннями вченої, саме у молодшому шкільному віці знижується репродуктивна моральна активність дитини дошкільного віку, зростає самостійність та довільність дій молодшого школяра, а спонуками його моральних вчинків виступають не тільки зовнішні моральні норми й правила, а й внутрішні, через появу здатності осмислювати й оцінювати досвід реалізації моральних вимог [5].

Дослідження І. Д. Беґа показують, що молодший школяр має совість, до якої можна апелювати при скоєнні ним негативного вчинку. У нього пробуджується почуття гордості чи сорому в залежності від скоєного вчинку. Коли дорослі схвалюють вчинок, молодший школяр пишається собою й своїми позитивними рисами. Характерним для дитини цього віку є переживання почуття сорому від скоєної негативної дії як від такої, яку помітив дорослий, так і від власного самооцінювання її як негідної. Прагнення самоствердитися, запевняє вчений, стимулює молодшого школяра до нормативної поведінки, щоб дорослі підтвердили його гідність. Але це прагнення може стати причиною негативної поведінки, коли дитина не здатна

підтвердити очікування дорослих. Так, домагання визнання спонукає школяра до розвитку довільності, організованості, цілеспрямованості, самоконтролю й самооцінки. Емоційно-позитивне ставлення до себе, що лежить в основі структури самосвідомості особистості дитини, спрямовує її домагання до позитивного етичного еталону. Індивідуальна емоційна зацікавленість у тому, щоб бути гідним самоповаги й поваги оточуючих, зумовлює розуміння необхідності та емоційної потреби відповідати позитивному моральному еталону [1].

У молодшому шкільному віці на основі моральних норм відбувається активне становлення регуляції дитиною власної поведінки. Основними чинниками цього важливого новоутворення виступають: надситуативний орієнтир здійснення вчинку згідно з прийнятими нормами та правилами, зв'язок між інтелектуальним і моральним розвитком дитини. Ю. М. Швалб називає нормативну регуляцію моральної поведінки як ще одне психологічне новоутворення молодшого школяра. Регуляція моральної поведінки в цьому віці відбувається трьома головними способами: перший спосіб – регуляція через емоційно привабливий образ іншої людини, який виникає у молодшого школяра як ідеал, еталон та взірць для наслідування; другий спосіб – орієнтація в конкретній ситуації дій і оцінка значущості її елементів, які виступають в ролі факторів, що визначають вибір тієї чи іншої форми поведінки; третій спосіб регуляції базується на уявленні про якості особистості як моральної норми, яка вимагає виконання й не передбачає якихось відхилень від зовнішніх обставин, тобто в цьому випадку дитина стає суб'єктом моральної саморегуляції, а моральна поведінка набуває стійкого характеру. Закріплення нормативного способу регуляції поведінки призводить до виникнення моральних якостей як новоутворень особистості школяра. Умовами становлення кожного способу регуляції моральної поведінки є наявність позитивного емоційного ставлення дитини до відповідних зразків діяльності та відповідний рівень розвитку моральної самосвідомості [14].

2.2 Практичне застосування методики виховання дошкільників

Освіта характеризується всебічним змістом та різноманітністю методів. Вони планують, наприклад, фізичне та естетичне виховання учнів. Однак серед різноманіття методів є деякі, що мають відношення до всього процесу виховання.

Методи вивання, за влучним зауваженням А.С. Макаренка, не переносять стереотипних рішень і навіть хорошого шаблону. Творчий підхід до використання методів є необхідною умовою успішної освіти. Можливість такого підходу багато в чому залежить від вирішення теоретичних питань, зокрема класифікації методів виховання.

Класифікація методів навчання важлива тим, що дозволяє більш чітко підкреслити специфіку методу, більш точно визначити його призначення в навчальному процесі. [17]

До недавнього часу методи виховання поділялися на дві основні групи: методи формування соціальної поведінки та організації діяльності учнів - навчання та вправи, такі як гра, доручення, змагання;

методи формування свідомості - бесіди, дискусії, лекції, обговорення матеріалів преси, літературних творів, фільмів.

Ставлення та переконання формуються не лише словом вихователя, а й у процесі різних заходів. Тому в навчальному процесі поєднуються методи формування свідомості та організації діяльності. Поділ їх на дві групи не відокремлює методи один від одного, а дозволяє лише підкреслити більшу спрямованість однієї групи методів на усвідомлення своєї поведінки, іншої - на формування її звичних форм.

Методи виховання спрямовані на зміну особистості в позитивному напрямку. Однак їх застосування призводить не до негайних змін особистості, а до появи в учнів думок, почуттів, потреб, що спонукають їх до певних дій, поведінки. Ці методи навчання істотно відрізняються від методів виховання,

використання яких призводить до зростання та вдосконалення знань, умінь і навичок.

На практиці в навчальному процесі трапляються різні комбінації цих методів. Поєднання різних методів є однією з важливих умов впливу виховання на різні сторони особистості дітей. [22]

Деякі з перерахованих вище методів можуть діяти в процесі навчання, або як метод, або як засіб виховання. Це можна сказати насамперед про гру, роботу, роботу з книгою, газетою. Динамічність та мобільність понять пояснюється складністю самого навчального процесу.

Вправи та завдання:

Метод навчання передбачає певну, продуману організацію життя учнів, їх праці, дозвілля та залучення учнів до виконання правил для формування звичних правил поведінки.

Навчання, особливо в початкових класах, починається з показу моделі поведінки самим учителем, шляхом демонстрації картинок, читання яскравої розповіді.

Важливим моментом навчання слід вважати у дітей вироблення позитивного ставлення до тієї чи іншої форми поведінки, що досягається візуальним, образним, емоційним ставленням самого вчителя до того, що він дає дітям.

Спосіб навчання може змінюватись залежно від віку та виховання. Наприклад, не завжди доречно відкрито кидати виклик дітям оволодіти якоюсь поведінкою. Вихователь може дати дитині певну доручення (класний обов'язок, нагляд за чистотою), а під час його виконання учень має необхідні норми поведінки. [15]

Важливе місце в освіті займають різні вправи. Вони, як би, найбільш безпосередньо пов'язані з навчанням. У навчальній роботі вправи використовуються для формування навичок учнів. У деяких випадках вправа в навчанні відіграє ту саму роль.

Роль прикладу в освіті

Великий вплив на дітей має щоденна поведінка дорослих, їх приклад. Вплив прикладу на молодших школярів заснований на схильності дітей до наслідування. Не маючи достатніх знань, переконань та життєвого досвіду, діти дуже уважні до поведінки сусідніх людей. Педагоги цю тенденцію помітили давно. Я. А. Коменський зазначив, що маленькі діти навчаються наслідувати, а не вчитися.

Сила впливу прикладу полягає в тому, що оточуючі не нав'язують дітям своїх поглядів, дій, діти їх помічають, вони привертають їхню увагу і сприймаються дітьми як модель поведінки. [28]

Тому виховний вплив прикладу пов'язаний не лише з тим, що учні спостерігають у житті, з навчанням, а й з організацією їх різних видів діяльності.

Гра

Відповідно до влучної фрази А. С. Макаренка, гра для дитини має «те саме значення, що й дорослий має діяльність, роботу, службу. Яка дитина в грі, тому багато в чому вона буде працювати на роботі, коли виросте. Тому виховання майбутньої фігури передусім у грі. " Чим менше дітей, тим важливішою є їхня гра. Вчитель, який недооцінює роль гри у вихованні молодших школярів, не зможе досягти великих успіхів у своїй роботі.

Важливою умовою впливу гри на вихованців він вважав активну участь самих дітей не лише у проведенні ігор, а й у їх створенні, не применшуючи ролі вчителя в організації гри. Вчитель, на його думку, повинен завжди уявляти мету гри, яку він проводить, і йти до цієї мети.

Авторизація. З перших днів навчання вчитель намагається залучати дітей до різних видів діяльності команди, даючи вказівки. За своїм характером мандат може бути епізодичним та постійним. Основна функція завдання - забезпечити, щоб діти мали досвід у виконанні своїх громадських обов'язків.

Також важливим є створення позитивного ставлення до довіреності. Це стає можливим завдяки врахуванню віку та індивідуальних особливостей (інтересів, схильностей) дітей.

Конкуренція. Конкуренція сприяє розвитку творчих сил та підвищенню активності учнів у різних видах діяльності (робота, робота в групі) та забезпечує рівняння для підвищення кваліфікації відсталих і на цій основі досягнення колективу вищої успішності у своїй роботі.

Однією з передумов ефективності змагань є можливість збудити у дітей бажання брати участь у ньому. Для них можуть бути запропоновані деякі види змагань. У цьому випадку необхідно вміти організовувати дітей для участі у змаганнях. [19]

Важливо також, щоб учасникам змагань ставились нові привабливі цілі, умови повинні бути доступними, дизайн конкурсу - строкатим.

Ефективність змагань підвищується, якщо її результати регулярно підбиваються.

Методи заохочення та покарання здавна використовуються в навчальній практиці.

Основні методи виховання спрямовані на створення нових в освіті. Заохочення та покарання не створюють нічого нового у розвитку особистості учня, вони виступають регулятором тих дій, які здійснюються з використанням основних методів виховання. Заохочення та покарання вдаються до того, коли слід посилити позитивні мотиви або, навпаки, придушити негативні. Тому заохочення та покарання використовуються не завжди. [41]

Слід мати на увазі, що заохочення та покарання впливають на всю особистість дітей, які глибоко їх переживають. Тому використання стимулів та покарань для вихователів важко.

Акція спрямована на оздоровлення дитини. Відзначаючи успіхи в діяльності та поведінці дітей, вихователі та колектив учнів виховують бажання робити ще більше. Тому форми просування повинні бути максимально

мобільними та динамічними. З цієї точки зору слід критично вирішувати деякі форми просування. Покарання - це міра впливу на домашню тварину чи колектив дитини за певний вчинок. Ставлення до покарання в педагогіці досить суперечливе. Прихильники авторитарної педагогіки виступали за широке застосування покарань, включаючи тілесні покарання. Вони вважали покарання не стільки засобом виховання, скільки засобом управління дітьми. Послідовники теорії вільної освіти відкидали будь-яке покарання.

Бажання звільнити дітей від покарання мало певні причини, тому що покарання завжди тягне за собою досвід вихованця. У цій гонитві був протест проти жорстокого поводження з дітьми. Значною мірою під впливом теорії вільної освіти в перші роки радянської школи покарання було повністю виключено з арсеналу засобів впливу на дітей. [41]

Важливою формою покарання є обмеження прав: переведення з одного класу в інший, з однієї школи в інший і в крайньому випадку - виключення зі школи.

Ви також можете застосувати таку форму покарання, як зміна ставлення вихованця з боку вчителя чи класу. Доречно, якщо учень цінує доброго ставлення вчителя та його товаришів. Не рекомендується карати учнів важкою працею.

Комплексна реалізація завдань з виховання нової людини, як зазначено в програмі «Освіта» (Україна XXI століття), повинна об'єднувати національну освіту, яка повинна бути спрямована на формування ідеологічної свідомості у молоді та дітей, ідей, поглядів, вірування, ідеали, традиції, звичаї, інші соціально значущі надбання національної та світової духовної культури, досягнення високої культури міжнародних відносин. Особливу увагу слід приділити пріоритетним напрямкам реформи освіти:

- формування національної свідомості, бажання працювати на процвітання держави, любові до рідного краю, свого народу, готовність її захищати;

- виховання поваги до батьків, жінок, матерів, культури та історії рідного народу, забезпечення духовної єдності поколінь;
- оволодіння українською мовою, формування високої мовної культури;
- прищеплювати шанобливе ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх етносів, які населяють Україну;
- утвердження принципів людської моралі: правди, справедливості, патріотизму, доброти, старанності та інших чеснот; формування глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями свободи, прав людини та її громадянської відповідальності;
- формування навичок міжособистісного спілкування у дітей та молоді та підготовка їх до життя в умовах ринкових відносин.

Маючи програмну та орієнтовану сферу роботи з особистої освіти, розпочався творчий пошук шляхів їх впровадження у загальноосвітніх школах та школах нового типу. Їх мета - виробити концепції національної школи, національної системи освіти, підняти освіту та виховання молоді на новий рівень. [46]

2.3 Різновиди виховних заходів для дітей дошкільного віку

Важлива роль у навчанні учнів, розширенні та поглибленні їх знань, розвитку творчих здібностей належить спеціально організованій виховній роботі.

Дошкільнят навчають не тільки на спеціально організованих заняттях, а й у повсякденному житті, в різних видах діяльності дітей через форми організації навчального процесу.

Форма організації навчання - спільна навчальна діяльність вчителя та дітей, яка здійснюється певним чином та в установленому режимі.

Значною мірою це виражає характер зв'язку вчителя з дитиною, їх активністю, місцем роботи та режимом її проведення. [37]

У дитячому садку використовуються фронтальна, групова, індивідуально-групова, індивідуальні форми організації навчання. Основна вимога при виборі форми організації навчання - необхідність надання допомоги дошкільнику у його бажанні вчитися. Відомо, що дитина розвивається тоді, коли відчуває радість від результату навчального процесу.

Вихователь повинен мати можливість визначити ступінь складності навчальних завдань, переконавшись, що навантаження дошкільнят велике. Важливо забезпечити особистісно орієнтований стиль керівництва навчальною діяльністю дітей, уникати поверховості, ігнорувати їх інтереси, поверхово оцінювати зусилля. Все повинно бути спрямоване на те, щоб зробити навчання цікавим, особисто значимим для них. "Зробити серйозну діяльність для дитини захоплюючою - це завдання початкової освіти", - зазначив К. Ушинський. Неодмінною складовою навчального процесу є дидактичні засоби, оптимальне поєднання яких допомагає дошкільнятам більше знати про реальність, збагачувати свої враження та надавати матеріал для спостережень, які вони використовують у навчанні та пізніше в інших видах діяльності. Такими дидактичними засобами є слово (вихователь, дитина, художнє слово); зображення (створене за допомогою технічних засобів, дидактичних матеріалів; предмети живої та неживої природи, їх образ; існуючі в уяві дитини); дії (дитина, вихователь, дидактичні вправи, елементарні експерименти). Вони підбираються в залежності від віку, форм мислення, рівня розумової діяльності дошкільника.

У ранньому віці малюк отримує нову інформацію головним чином через дії з предметом, іграшкою, на думку вихователя. В середині дошкільного віку, образ і слово з'являються на передньому плані, і дії сприяють зміцненню знань (наприклад, практичні дії в дидактичних іграх). У старшому дошкільному віці, коли розвивається словесно-логічна форма мислення, існують різні комбінації дидактичних засобів, залежно від матеріалу, який вивчається, індивідуальних особливостей дітей. [36]

Провідна діяльність виділяє такі форми організації дошкільної освіти:

- дидактична гра,
- екскурсія,
- заняття.

Дидактична гра. Вони використовують його як самостійну форму організації навчання та як частину заняття. Дидактичні ігри знайомлять дітей з різними явищами, предметами та їх властивостями (форма, розмір, колір, просторове розміщення).

У кожній дидактичній грі є своє навчальне завдання, наприклад, ознайомитись із властивостями та якостями предметів, порівняти предмети, явища тощо. Гра активізує довільні та мимовільні процеси сприйняття, уваги, пам'яті. Якщо в ранньому віці майже всі уроки набувають форми дидактичної гри, спрямованої на розвиток чуттєвого, мовленнєвого, ознайомлення з предметами та явищами дійсності, то для старших дошкільників це стає самостійною формою організації навчання. Найчастіше його використовують для закріплення знань, здобутих дітьми під час уроків. [28]

Екскурсія. Цінність екскурсії полягає у безпосередньому знайомстві дітей з предметами, явищами природи, діяльністю дорослих у природних умовах. Екскурсії починаються у другій молодшій групі (оглядові екскурсії всередині дитячого садка, під час яких діти знайомляться з його приміщеннями, організовують спостереження за роботою своїх працівників). Екскурсії з дітьми середнього віку проводяться поза дитячим садом (до магазину, до поштового відділення, до бібліотеки тощо).

Специфічна цінність екскурсій полягає у забезпеченні першого сприйняття невідомих предметів та явищ. При правильній техніці таке сприйняття - це яскраве і цілісне, завищене емоційне ставлення дитини до побаченого, що сприяє розвитку її пізнавальних інтересів.

Однією з вимог до екскурсії є повторення її проведення, тому вихователь повинен раціонально ділитися знаннями, які діти повинні отримувати під час кожної екскурсії. Наприклад, оскільки для ознайомлення з осінньою порою року три екскурсії організовуються в різні періоди (рання, середня («золота»),

пізня осінь), вчитель поступово вчить дітей спостерігати та аналізувати зміни в спостережувані явища. Пізнавальний матеріал ускладнюється як з поглибленням знань про предмет чи явище, так і шляхом розширення кола предметів та явищ, з якими знайомляться діти. Важливими умовами успішної екскурсії є раціональність спостереження, сильна участь дітей у ній. [11]

Екскурсія як організована форма навчання має таку загальну структуру:

1) підготовчий етап. Вихователь визначає його зміст, готує відповідний об'єкт, створює настрій очікування в групі цікавого та корисного, повідомляє певну інформацію про об'єкт, який діти будуть спостерігати;

2) власне екскурсія. Під час екскурсії вихователь організовує спостереження за дітьми, спрямовує їх пізнавальну діяльність, стимулює мислення, увагу, сприяє розвитку уяви;

3) закріплення знань. Післяекскурсійна робота закріплює знання та досвід, отриманий завдяки спостереженню.

З цією метою вчитель організовує використання зібраного матеріалу, читаючи відповідну літературу, створює умови для розвитку ігрової діяльності на базі, що він побачив у турі.

Професія. На перших етапах свого розвитку дошкільна педагогіка бачила на заняттях можливість мати щось для дітей: іграшку, розповідь, малюнок. Пізніші дидактичні ігри, вправи з дидактичним матеріалом, самостійна художня діяльність та інші стали основним змістом уроків. На сучасному етапі сформувався погляд на аудиторію як на форму впливу вихователя на дітей, виконання завдань, передбачених програмою, тобто як особливу форму організації навчання. [32]

Наступні риси, характерні для уроку:

- реальні можливості дітей активно засвоювати знання та вміння, передбачені програмою;

- постійний склад дітей усіх вікових груп;

- провідна роль вчителя, яка визначає тему, завдання та зміст заняття, підбирає методи та прийоми, організовує та оцінює пізнавальну діяльність

дітей, спрямовує їх на використання набутих знань, умінь та практичних навичок.

Заняття - це форма педагогічного впливу, яка поєднує розвиваючі та виховні ефекти навчання, формує у дітей здатність до активного засвоєння знань та творчого використання їх при безпосередньому залученні вчителя, що сприяє набуттю досвіду спільної роботи з дорослими та однолітками.

Заняття - форма дошкільної освіти, при якій вихователь, працюючи з групою дітей у встановленому режимі часу, організовує та спрямовує пізнавальні заходи з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини.

За допомогою різних методів та дидактичних засобів вчитель забезпечує процес оволодіння знаннями, вміннями та навичками всіх дітей, розвиток пізнавальних здібностей.

Заняття з дошкільнятами не обмежуються навчальною роботою. Тому їх організоване навчання повинно бути позбавлене суворої регламентації, щоб представити такі його форми:

- організоване навчання у повсякденному житті;
- організовані заняття на вибір дітей (вони самі вибирають тип діяльності, матеріал, з яким вони будуть працювати, способи роботи з ним під керівництвом вчителя);
- обов'язкові уроки за планом вчителя, що визначають їх мету, зміст, структуру тощо.

Такий підхід стає актуальним у зв'язку з гуманізацією процесу навчання та виховання в дошкільних закладах та зменшенням кількості обов'язкових уроків за планом вихователя. На це спрямовані програми виховання та навчання дитячих садків, які, на відміну від попередніх, не ділять навчальний матеріал на уроки, які слід вивчати лише на уроці, і такі, які діти повинні плекати в повсякденному житті. [49]

У навчальному процесі дошкільного закладу використовуються різні типи уроків. За змістом тренінгу розрізняють заняття:

- ознайомлення з навколишнім середовищем;
- розвиток мовленнєвого спілкування;
- формування елементарних математичних уявлень;
- Витончені мистецтва;
- фізичне виховання;
- музичний.

За дидактичними цілями розрізняють такі типи занять:

- уроки для здобуття дітьми нових знань. Вони спрямовані на постановку пізнавальних завдань, збагачення, уточнення знань про предмети та явища світу. Ними можуть бути спостереження за новим об'єктом, читання художніх творів, розповіді вихователя тощо;

- уроки з закріплення та систематизації досвіду (організованих та природних) дітей. Забезпечити розуміння сприйнятого та формування найпростіших узагальнень (уроки спостереження за знайомими предметами, бесіди, дидактичні ігри);

- контрольні класи. Покликаний з'ясувати знання, ідеї, вміння, навички дітей, перевірити вплив на виховання та навчання та на цій основі окреслити напрямки, зміст та методи подальшої роботи;

- комплексні заняття. Вони включають повідомлення дітям про нові знання, повторення, закріплення, систематизацію та використання набутих знань, умінь та навичок. Такі заняття найчастіше зустрічаються в дошкільних закладах.

За організацією дітей заняття поділяються на:

- лобова (з усіма дітьми групи);
- групова (10-12 дітей);
- індивідуальні г- маршрути (4-6 дітей дошкільного віку);
- індивідуальний (1-4 дошкільнята).

Зміст занять визначається програмою навчання та навчання дітей у дошкільних закладах. Кожен клас передбачає навчальні, розвивальні та виховні завдання. Кількість навчального змісту залежить від віку дітей, рівня

їх загального розвитку та працездатності. Оскільки засвоєння нового матеріалу ґрунтується на набутих знаннях, навчальний зміст кожного уроку повинен бути невеликим за обсягом, оскільки важливо, щоб на одному уроці було первісне сприйняття нового матеріалу, його відображення та закріплення, а на наступному - розширення знань, умінь і навичок. [7]

Як правило, урок організовується у такій структурі:

1) організаційний момент. Її мета - пробудити у дітей інтерес до змісту уроку. Він охоплює такі аспекти, як формулювання мети, пояснення шляхів її досягнення;

2) основна частина уроку. Педагог послідовно формулює навчальні завдання для дітей, організовує власну діяльність, спрямовану на вирішення проблем;

3) підведення підсумків. Її мета - самостійний аналіз та самоаналіз дітей, з'ясування способів використання набутих знань у діяльності після заняття, окреслення можливостей пізнавальної діяльності на наступних уроках.

Основні вимоги до занять ґрунтуються на загальних принципах викладання. Перш за все, слід чітко визначити навчальні, розвиваючі, виховні завдання, методи та прийоми, передбачені програмним змістом уроку, їх вибір залежить від його мети. Особливе значення має оптимізація навчальної роботи на уроці, на зміст якої впливає вік та рівень розвитку дітей.

У молодших групах активність дошкільнят на уроці, результати їх діяльності забезпечуються методами та засобами, що стимулюють інтерес дітей до змісту знань. Вони приваблюють своєю участю своїм емоційним багатством, ігровими ситуаціями, сюрпризами. [42]

У середній групі дітей приваблює зміст знань та вмінь, у них є інтерес до занять, думка про те, що, навчаючись, можна дізнатися багато нового та цікавого.

Старші дошкільники набувають досвіду роботи в команді на уроці, усвідомлюючи, що успіх кожного залежить від успіху групи. Це важливо як для активних, так і нерішучих дітей, які при неправильній організації можуть

стати недоступними. Організовуючи колективну пізнавальну діяльність дітей дошкільного віку на уроці, вихователь повинен переконатися, що вони не лише виражають себе, але й будуть добрими, уважними до успіхів і труднощів однолітків.

Приміщення, в яких проводяться заняття, повинно бути чистим, повітряним, добре освітленим та обставленим меблями відповідно до зросту дітей. Дошкільнятам потрібно навчитися правильно сидіти, слухаючи, виконуючи різні завдання. Традиційно в першій молодшій групі заняття тривають 10-15 хвилин, у другій молодшій та середній групах - 15-20 хвилин, у старшій 20-25 хвилин, у підготовчій - 30-35 хвилин.

За словами К. Ушинського, дитина не втомилася від самої діяльності, а від своєї одноманітності, тому під час заняття необхідно чергувати різні види діяльності.

Однією з умов успішного навчання дітей дошкільного віку є поєднання навчальної роботи в класі та поза нею. Сучасні концепції дошкільної освіти орієнтують педагогів на необхідність виконання навчальних завдань не лише на уроці, відмовляються від різних форм роботи в повсякденному житті: на екскурсіях, прогулянках, під час різних спостережень, дидактичних ігор, виконанні ігрових вправ.

Тому використання різних форм організації дошкільної освіти забезпечує ефективне засвоєння знань, умінь, розвиток пізнавальних здібностей дитини.

ВИСНОВКИ

У даний час перед суспільством надзвичайно гостро стоїть проблема морального виховання дітей різного віку, педагоги заново намагаються зрозуміти, яким чином прищепити сучасним дітям духовно-моральні цінності. Дитина, яка здатна правильно оцінити і зрозуміти почуття і емоції іншої людини, для якої поняття дружба, справедливість, співчуття, доброта, любов не є порожнім звуком, має набагато вищий рівень емоційного розвитку, не має проблем у спілкуванні з оточуючими, набагато стійкіше переносить стресові ситуації і не піддається негативному впливу ззовні.

Отже, узагальнюючи вище сказане, хочу звернути увагу на те, що духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на загальнолюдських цінностях українського народу у освітньому процесі створює умови для розвитку самореалізації особистості та допомагає досягти високого інтелектуального розвитку дітей. Воно сприяє активізації мислення, знань та умінь дітей, здійсненню оперативного зворотного зв'язку.

У процесі написання дипломної роботи нами було:

1. Розкрито поняття, роль та місце «морального розвитку», «морального виховання», «моральної і духовної освіти» у дошкільних закладах.

А саме: в умовах дегуманізації суспільних відносин, підпорядкування їх ринковим потребам, втрати освітніх ідеалів, відчуження людей один від одного важливо знайти ефективні форми, методи та засоби морального виховання дітей дошкільного віку. В даний час національна система освіти в нашій країні стоїть перед якісно новими завданнями, які потребують практичної трансформації системи освіти. З огляду на це сучасні вчені наголошують на необхідності формування у людини загальнолюдських моральних якостей.

2. Визначено критерії та показники морально-духовного виховання, охарактеризовано рівні морального та духовного виховання дітей дошкільного віку.

В дипломній роботі було вказано викладачів, які визначали по-різному критерії та показники духовно-морального виховання. Аналізуючи методологічні основи проблеми морального виховання особистості, ми звернули увагу на сукупність початкових філософських, педагогічних, етичних та естетичних ідей, які знайшли своє вираження в основних тенденціях інтерпретації сутності морального виховання: антропоцентричному, теоцентричному, соціоцентричному. Така класифікація зустрічається у В. Білоусової та О. Вишневського. На думку О. Вишневського, антропоцентрична тенденція базується на системі цінностей віри в людину - без Бога; теоцентрична тенденція характеризується вірою в існування Вищого Абсолюту, "що втілює ідеал Доброго". Особливість соціоцентричної тенденції в моральному вихованні полягає в тому, що вона базується на «наказі лідерів», відповідно до потреб ідеології, і визначається соціальними умовами, нормами та принципами, що формуються чи приймаються в цьому суспільстві. Такої ж думки дотримується В. Білоусов, який також поділяє різні підходи до систем освіти та визначає три тенденції: антропоцентричні «основні цінності цієї освіти - самореалізація, самостійність, корисливість, щирість, індивідуальність», соціоцентричні та тенденція, заснована на релігійних освітніх традиціях.

Проблема морального виховання особистості є предметом психолого-педагогічного дослідження. Тому ми розглядаємо моральне виховання особистості в педагогічному та психологічному аспектах. Встановлено та розкрито основні характеристики дидактичних засад застосування інтерактивних методів у освітньому процесі.

3. Визначено основні методичні рекомендації щодо роботи над підвищенням рівня духовно-моральної освіти дітей дошкільного віку.

Для результативного впровадження ефективних методів для підвищення рівня моральної освіти педагог повинен старанно планувати свою роботу. Організація дошкільного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації.. Під час організації навчання діти вчаться бути демократичними, відкрито спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, самостійно приймати рішення. Духовне виховання дітей лежить в основі будь-яких вчинків людини, формує образ її особистості, визначає систему цінностей і характер.

Використання різноманітних форм організації навчання дошкільників забезпечує ефективне засвоєння знань, умінь і навичок, розвиток пізнавальних можливостей дитини. Ми рекомендуємо вихователям дошкільних навчальних закладів при духовно-моральному вихованні дітей дошкільного віку більшу увагу приділяти заняттям з ознайомлення з художньою літературою з авторських казок.

Моральне виховання дошкільників особливо важливе, тому що саме в дошкільному віці дитина особливо сприйнятлива до засвоєння моральних норм і вимог. Це одна з дуже важливих сторін процесу формування її особистості. Іншими словами, духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку можна розглядати як безперервний процес засвоєння ними встановлених у суспільстві зразків поведінки, які надалі будуть регулювати її вчинки. [44]

Ефективне моральне виховання неможливе без обговорення з дитиною моральної сторони вчинків інших людей, персонажів художніх творів, вираження свого схвалення його моральних вчинків найбільш зрозумілим для малюка чином. Діти в спілкуванні формують здатність виражати свої почуття, оцінювати їх, розвивають здатність до співпереживання і співчуття, дуже важливу в моральному вихованні дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова, Л. В. Моральне виховання дошкільників (Формування суспільних взаємин дітей у грі) / Артемова Л.В. - К.: Рад. шк., 2004. - 104 с.
2. Афанасьєва, И.В. Толерантность с детства / И.В.Афанасьєва // Воспитатель ДООУ. - 2007. - №3. - С. 21 - 24
3. Афанасьев, М.С. Социальные и ценности и ценностная ориентация личности / М.С. Афанасьев. – К.: «Генеза», 2010. - 222 с.
4. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Науковий керівник та загальний редактор О. Л. Кононко. - 3-тє вид., випр.. - К.: Світич, 2009. - 430 с.
5. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, - К.: Видавництво, 2012. - 26 с.
6. Бех, И. Д. Психологические основы нравственного развития личности: автореф. дисс. на соискание ученой степени доктора психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогическая и возрастная психология» / И. Д. Бех. - К., 2002. - 43с.
7. Бех, И. Д. Формувати у дитини почуття цінності іншої людини / И. Д. Бех. – К.: «Основа», 2011. - №2(16). - С. 16-21
8. Білан, О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р., Руханська Л. С., Самсін В. Р. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. - Тернопіль: «Мандрівець», 2012. - 264 с.
9. Білоусова, В.О. Виховання культури поведінки / В.О. Білоусова. - К.: Рад. школа, 2006. – 160 с.
10. Врочинська, Л. І. Народна казка як засіб виховання гуманної поведінки у старших дошкільників / Л. І. Врочинська // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. - Рівне: РДГУ, 2004. - С. 142-144

11. Гавриш, Н. Як навчити серце добра і любові? / Н. Гавриш. – К.: Джміль. - 2012. - №3. - С. 8 - 10

12. Гнатюк, В. Передмова до збірки народних казок «Баронський син в Америці» // В. Гнатюк. - К.: Основа. - 2006. - С. 204

13. Гурович, Л. М. Берегова Л. Б. Логінова В. І. Пірадова В. І. Дитина і книга. (Посібник для вихователя дитячого садка) / Л.М. Гурович. - К.: Дитинство - Прес, 2000. - 63 с.

14. Довженюк, Г. В. Український дитячий фольклор (Віршовані жанри)/ Г. В. Довженюк . - К.: Основа, 2011. - С. 234

15. Духонченко, О. В. Етичні бесіди з малюками / О.В. Духонченко. – К.: Генеза, 2007. - №1. - С. 29 - 36

16. Запорожец, А. В. К вопросу о генезисе, функции и структуре эмоциональных процессов у ребенка. Избранные психологические труды / А.В.Запорожец. - М.: Педагогика, 2006. - С. 260 - 275

17. Запорожец, А. В. Психология восприятия ребенком-дошкольником литературного произведения / Запорожец А.В. - М.: Просвещение, 2006. - С.66 - 70

18. Надольний І.Ф., Андрущенко В.П., Бойченко І.В. та ін. Філософія/ І.Ф. Надольного. – Київ: Знання, 2004. - 624 с.

19. Калуська, Л. В. Абетка чеснот української дитини. Практико-орієнтований збірник методичних матеріалів / Л.В. Калуська. - Тернопіль: Мандрівець, 2007. - 94с.

20. Калуська, Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей раннього віку «Соняшник» / Л. В. Калуська. - Тернопіль : Мандрівець, 2014. - 118 с.

21. Корнієнко, І. Г. Психологічні аспекти морально-етичного виховання дошкільників. Теорія і практика / І.Г.Корнієнко. – Київ: 2007. - №7. - С. 2 - 10

22. Короткова, Л. Д. Авторская дидактическая сказка как средство духовно-нравственного воспитания детей дошкольного и младшего школьного возраста : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «общая педагогика, история педагогики и образования» / Л. Д. Короткова. - М., 2008. - 25 с.
23. Короткова, Л. Д. Духовно-нравственное воспитание средствами авторской сказки / Л. Д. Короткова. – К.: 2007. № 11. - С. 6 - 10
24. Короткова, Л. Д. Духовно-нравственное воспитание средствами авторской сказки : метод. пос. /Л.Д. Короткова. - М. : ЦГЛ, 2006. - 159 с.
25. Короткова, Н. Художественная литература в образовательной работе с детьми старшего дошкольного возраста / Н.Короткова. – М.: ЦГЛ, 2001. - С. 16
26. Кошелівська, О. І. Між двох полюсів / О. І. Кошелівська. – К.: 2002. - №3. - С. 9 - 11
27. Кучинський, М. В. Роль усної народної творчості у розвитку молодших школярів / М.В. Кучинський. – К.: Основа, 2013. - с.27 - 31
28. Лаврентьева, Г. Моральне виховання. Формування етичних уявлень і гуманних почуттів / Г. Лаврентьева. – К.: Основа, 2005. - №12. - С.10 - 11
29. Лопатіна, О. О. 50 уроків про чесноти / О. Лопатіна, М. Скребцова. - Х.: Вид. група «Основа», 2008. - 238с.
30. Меркулова, Н. В. До проблеми національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку //Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / Н.В. Меркулова. – 2019. – №. 66. – С. 79-83.
31. Мільчевська, Г. С., Єрьоміна Л. Є. Використання інтерактивних методів у духовно-моральному вихованні учнівської молоді //Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки/ Г.С. Мільчевська, Л.Є. Єрьоміна. – Х.: Основа, 2018. – №. 82 (2). – С. 76-79.

32. Мозгальова, Н., Барановська І. Українські народні традиції як засіб виховання дітей дошкільного віку //Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка] / Н.Мозгальова, І.Барановська. – К.: – 2017. – №. 152. – С. 20-24.
33. Панченко, В. О. Організація духовно-морального виховання дітей у дошкільних закладах //Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського / В.О. Панченко. – М.: Педагогічні науки. – 2014. – №. 45. – С. 107-111.
34. Панченко, В. О. Організація духовно-морального виховання дітей у дошкільних закладах //Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського / В.О. Панченко. - М.: Педагогічні науки. – 2014. – №. 45. – С. 107-111.
35. Руда, Г. М. Сучасні підходи до статевого виховання дітей дошкільного віку / Г. Руда. К.: Основа, 2010. - С. 213
36. Семчук, С. І. Вплив сучасних інформаційних технологій на морально-духовне становлення молодого покоління / С.І. Семчук. – К.: Основа, 2018. – С.314
37. Сіданіч, І. Л. Правове регулювання духовно-морального виховання дітей у вітчизняній школі // І.Л. Сіданіч. – К.: Генеза, 2013. – №. 9 – С. 214-222.
38. Сіданіч, І. Л. Теоретико-педагогічні аспекти духовно-морального виховання дітей у вітчизняній школі ХХ століття //Духовність особистості: методологія, теорія і практика / І.Л. Сіданіч. – К.: Генеза, 2013. – №. 5. – С. 186-198.
39. Сопіна, Ю. Особливості впровадження ідей української етнопедагогіки в сучасний виховний процес дошкільного навчального закладу //Вісник Інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія/ Ю. Сопіна. – К.: Основа, 2014. – №. 35. – С. 109-114.
40. Супрун, М. О., Гладченко І. В. Формування духовнозбережувальної компетенції в дітей з порушеннями психофізичного

розвитку в умовах дошкільного корекційно-розвивального простору //Труди Київської духовної академії/ М.О. Супрун, І.В. Гладченко. – К.: Основа, 2015. – №. 22. – С. 303-309.

41. Сурмило, О. А. Вивчення педагогічних умов використання казки як засобу морального виховання старших дошкільників //Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки / О.А. Сурмило. – Н.: Генеза, 2014. – №. 5. – С. 120-124.

42. Танко, Т. Духовно-моральні цінності як ознака професіоналізму вихователя сучасного закладу дошкільної освіти //Освітній простір України / Т. Танко. – К.: Основа, 2018. – №. 13. – С. 126-132.

43. Танько, Т. П., Чернявська М. В., Естетичне виховання дітей у дошкільних закладах освіти України (друга половина ХХ століття): навч. посіб //Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди / Т.П. Танько, М. В. Чернявська. – Х.: Основа, 2017. – С. 146

44. Філімонова, Т. В. Національно-патріотичне виховання особистості: педагогічний аспект //Наук. зап. Бердянського держ. пед. ун-ту. Педагогічні науки/ Т.В. Філімонова. – Бердянськ: Генеза, 2016. – С. 43-48.

45. Черепаня, Н. І. Педагогічний аспект національного виховання дітей дошкільного віку //Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія / Н.І. Черепаня. – Мукачево: 2016. – №. 2. – С. 115-119.

46. Шевченко, Ю. М. Стратегічні положення для вдосконалення готовності майбутніх учителів до духовно-морального розвитку молодших школярів //Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / Ю.М. Шевченко. – К.: Основа, 2019. – Т. 2. – №. 64. – С. 154-160.

47. Шульга, Ю. Духовно-моральне виховання підростаючого покоління: історія і сучасність // Розділ і. сучасні технології у навчанні та вихованні дітей та підлітків: український та світовий досвід / Ю. Шульга. – К.: Основа, 2018. – С. 350.

48. Яковенко, Т. В. Християнські цінності у сімейному вихованні дошкільників // Навчально-виховного процесу / Т.В. Яковенко. – К.: Генеза, 2012. - С. 162.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Мадисн Іриша Євгенівна
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

03.04.2020

(дата)

Іриша Євгенівна

(підпис)

Мадисн Іриша

(ім'я, прізвище)

ДОВІДКА

про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці

кваліфікаційної роботи СВО Бакалавр

спеціальності 012 Дошкільна освіта (заочна форма)

Автор роботи	Жалдун І.
Назва роботи	Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на загальнолюдських цінностях українського народу
Факультет	Педагогічний факультет
Науковий керівник	доцент Сидоренко Н.І.
Роботу перевірено за допомогою програмного засобу	Unichesk
Ідентифікаційний номер роботи	ID файлу: 1002522835
Результати перевірки	Схожість 36,6%

Директорка Наукової бібліотеки

Нателла АРУСТАМОВА

Бібліотекарка I категорії

Стефанія Соболь